

УДК 159.923.2

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2024.21.12>

ПСИХОЛОГІЯ ДУХОВНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наталія Жигайло

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lnu.edu.ua*

Михайло Цимбалюк

*Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів,
вул. Михайла Грушевського, 5, м. Київ, Україна, 01008
e-mail: tsmmwww@gmail.com*

Стаття присвячена вивченню психології духовного становлення студентів закладів вищої освіти.

В статті здійснено психологічний теоретико-методологічний аналіз проблеми духовного становлення особистості. Виокремлені концептуальні засади дають змогу нам визначити становлення духовності особистості в термінах процесу переходу до нової ідентичності особистості. Вихідною суперечністю процесу розвитку духовності особистості є суперечність між генеруванням нових засад особистості (витоків до нової ідентичності) та труднощами їхньої інтеграції в образ Я, відповідний за своїм змістом релігійній самосвідомості.

З'ясовано психологічну сутність поняття духовності особистості. Зазначено, що основу духовного становлення особистості становить система ставлень. Ставлення особистості в період юності до духовних цінностей набувають якісно нового за самостійністю характеру осмислення. Визначено, що духовність відповідає такому рівню особистісного саморегулювання, коли метою довільної поведінки людини є не так зовнішній успіх, як перетворення її потенційних сутнісних сил в актуальні співвідносно зі ствердженням абсолютного добра. За такого саморегулювання особистість здобуває можливість не обмежуватися діяльністю за певними стандартами в повторенні засвоєного алгоритму дій у стереотипних умовах, а свідомо актуалізувати свій потенціал заради інших.

Досліджено процесуальний аспект духовного становлення особистості в контексті проблеми вдосконалення її в період юності. Зазначено, що духовне становлення особистості передбачає розвиток здатності людини створювати і послідовно втілювати в життя власну програму вдосконалення. Духовність особистості студента – випускника ЗВО – проявляється у його готовності до самореалізації.

Ключові слова: духовність, духовне становлення, студентська молодь, духовні цінності, заклад вищої освіти, формування, становлення, розвиток.

Актуальність дослідження. Проблема становлення духовності особистості є актуальною як в науці, так і в суспільній практиці. На перехідних етапах історичного розвитку нації значущість духовності набуває особливої ваги. Ситуація, що склалася в сучасній Україні, є складною і суперечливою. Науковці констатують недостатній рівень поширення духовних цінностей серед української молоді, домінування в неї суто прагматичних інтересів.

Аналіз останніх досліджень. У дослідженні реалізовано один з підходів до розкриття психологічних аспектів проблеми духовності. Спадщина мислителів Г. С. Сковороди, Т. Г. Шевченка, І. Я. Франка, В. О. Сухомлинського, Г. П. Ващенко, праці

зарубіжних психологів К. Г. Юнга, Ф. Лерш, Г.-Г. Гадамер, К. Роджерс, Р. Мей, М. Фрідман, Д. Елкінз, Дж. Коннорс, А. Пріллетенські, Ш. Шустер, М. Букувалас; українських Г. С. Костюка, С. Д. Максименка, М. Й. Боришевського, І. Д. Беха, Г. О. Балла, О.В.Киричука, О. П. Колісника, Е. О. Помиткіна, В. Ф. Моргуна, О. П. Саннікової, В. А. Семиченко, Т. С. Яценко становлять основу сучасних психологічних досліджень духовності особистості. Дослідженню духовності сприяло осмисленням складних психологічних реалій людського вчинку (В. А. Роменець, В.О. Татенко, Т. М. Титаренко), розвиток саморегулювання людини на особистісному рівні та самоактивності особистості (М. Й. Боришевський). Педагогічний і народознавчий аспекти духовності досліджували П. Р. Ігнатенко, В. Л. Плужний, В. В. Москаленко, М. І. Пірен, В. В. Рибалка, Л. В. Крицька, психолого-педагогічний – С. Д. Максименко [16–22], М. Й. Боришевський, І. А. Зяюн, В. П. Москалець [27–29], М. В. Савчин [30–35], Цимбалюк М.М., Н. І. Жигайло [9–12] тощо. Проте розуміння суті становлення духовності молоді у юнацькому віці залишається важливою дослідницькою проблемою. Бракує досліджень, присвячених аналізу процесу становлення духовності у контексті самовдосконалення людини. Цей дефіцит безпосередньо позначається на розвитку не тільки фундаментальних, але й прикладних досліджень у галузі вікової та педагогічної психології.

Мета дослідження полягає у встановленні психологічних закономірностей і механізмів духовного становлення особистості студента.

Намагаючись реалізувати вказану мету, ми виходили з того, що духовність, як інтегративна якість особистості, слугує однією з найбільш фундаментальних характеристик особистості як відкритої системи. Серед найважливішого змісту психологічного дослідження духовності необхідно виокремлювати не тільки різні тенденції, рівні розвитку, але й способи проектування духовності та керування процесом її становлення.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні використання суб'єктного підходу до розвитку духовності особистості; у розробці концептуальних засад духовного становлення особистості як складника особистісного зростання молодих людей; в уточненні психологічного змісту понять «духовність» та «духовне становлення особистості»; у розкритті ролі ставлень особистості до духовного становлення; у розширенні уявлень про психологічні механізми духовного становлення особистості.

Практичне значення результатів дослідження полягає, передусім, у тому, що вивчення психологічних засад духовного становлення особистості допомагає розробити науково-методичне забезпечення процесу духовного становлення молоді; застосувати у практиці роботи з молоддю програму духовного становлення особистості. Впровадження цієї програми у практику підготовки майбутніх фахівців з вищою освітою даватиме змогу підвищити якість виховання молоді у педагогічному процесі вищих навчальних закладів. Врахування виявлених у дослідженні особливостей прояву духовності позитивно сприятиме особистісному зростанню молоді.

Виклад основного матеріалу. Духовний розвиток – це довгий і складний шлях до вдосконалення. Він пробуджує здібності, що раніше спали, возвеличує свідомість до нового рівня, рішуче трансформує елементи особистості, яка починає функціонувати в нових вимірах.

Термін «духовний», в широкому значенні, завжди пов'язаний з внутрішнім станом людини, як об'єктом емпіричного спостереження. В цьому значенні «духовне» відображає не тільки ті переживання, які традиційно вважаються релігійними, а те що торкається сприйняття та пізнання, всю людську активність та всі функції, у яких загальний підсумок – володіння цінностями, більш високими ніж загальноприйняті – такі як етичні, естетичні, героїчні, гуманістичні та альтруїстичні.

В психосинтезі вважалось, що таке переживання вищих цінностей, виникає на рівні суперсвідомості людини. Під суперсвідомістю розуміється вища складова частина нижчого несвідомого, добре описаного Фрейдом та його послідовниками. Вище «Я» діє як об'єднуючий центр у відношенні суперсвідомості до всього життя людини.

Молодь, як суб'єкт і об'єкт духовної культури, у своїх інтересах, цінностях, орієнтирах, потребах, вчинках відображає рівень духовної культури суспільства, в якому вона живе. В той же час пристосування до духовної культури розвиває духовні потреби, формує інтелектуальні, естетичні інтереси людини, відображає внутрішнє багатство, ступінь духовної зрілості, тобто, той рівень якостей особистості, який прийнято називати духовністю.

Спочатку розглянемо поняття духовності, яке походить від слова «дух». Дух – внутрішній стан людини (на відміну від фізичного), її моральна сила, душевний стан. У мові й літературі вживають: «У здоровому тілі – здоровий дух», «бойовий дух», «піднесення духу», «падати духом» – приходять у відчай. Відповідно вживається: «духовний світ людини», «духовні інтереси», «духовна спорідненість». Слово «духовність» не пов'язане з віруванням. Навпаки, «духовенство» запозичило термін «дух», «духовність», «душа».

«Душа» – це внутрішній світ людини, її думки, почуття, настрої, характер. А звідси походять і мовно-літературні терміни: «весело на душі», «у неї добра душа», «любити усією душею», «від усієї душі» – щиро, сердечно, від широкого серця. «До душі» – комусь або щось подобається чи не подобається. «Відкрити душу» – поділитися з ким-небудь. «Душевна людина», «душевні страждання».

Духовне життя в основному охоплює процеси виховання, освіти, науки, культури, літератури, мистецтва і відображається в поглядах, думках, концепціях, суспільних процесах і явищах, в реалізації духовних потреб та інтересів людини.

В перекладі з латинської «дух» означає «дихання», «вітерець» і осмислюється як джерело загального руху, котрий діє всередині. Проблема духовності знайшла широке відображення в різних аспектах наукового знання: філософському, педагогічному, соціологічному, філософсько-теологічному та інших. Не дивлячись на широкий діапазон досліджень сутності поняття духовності (духовної культури особистості), в науковій літературі до цього часу відсутнє остаточне її трактування.

Розглядаючи процес соціокультурного розвитку особистості у тісному зв'язку з її духовним розвитком, С.Д. Максименко визнає духовний Абсолют у єдності трьох світів: світу речей; суб'єктивного людського світу; трансуб'єктивного світу духовних цінностей.

З точки зору сучасного філософсько-теологічного розуміння духовність трактується як ступінь досконалості душі людини у відношенні до християнського ідеалу. В процесі духовного становлення особистості можна виділити чотири етапи: криза, що передуює духовному пробудженню; криза, викликана духовним пробудженням; реакція, що слідує за духовним пробудженням; процес перетворення особистості.

Під духовною особистістю, оскільки вона пов'язана з емпіричною, ми не розуміємо того чи іншого окремого стану свідомості. Скоріше ми розуміємо під духовною особистістю повне об'єднання окремих станів свідомості, конкретно взятих духовних здібностей та станів. Це об'єднання в кожен окрему хвилину може стати об'єктом наших думок та викликати емоції аналогічні емоціям, що виникають у нас під впливом інших сторін нашої особистості. Коли ми думаємо про себе, як про думаючих особистостей всі наші сторони нашої особистості уявляються відносно нас – зовнішніми об'єктами. Навіть в обмеженнях нашої духовної особистості деякі елементи, здаються більш зовнішніми, ніж інші. Наприклад, наші здібності до відчуття, уявляються менш інтимно, пов'язаними із нашим «Я», ніж наші емоції та бажання, самий центр – ядро нашого «Я», оскільки воно нам зрозуміле, святе із святих нашого існування – це відчуття активності, що знаходиться в деяких наших

внутрішніх душевних станах. На це відчуття внутрішньої активності часто вказували, як на безпосереднє проявлення життєвої субстанції нашої душі.

Становлення духовності – це вища мета кожної особистості адже в міцному ґрунті духовності зростає і особистість, і людина.

Серед багатьох проблем нашого суспільства, які трапляються в наш час, є проблема зростання та розвитку інтелектуального, духовного та фізичного компонентів людини та безпосередньо молоді. Неперервність освітнього та професійного вдосконалення особистості, звернення до загальнолюдських і національних цінностей насамперед духовно-моральних.

Що ж творить духовну людину? На думку Г. Сковороди – це шлях добра, через пізнання, усвідомлення і розуміння своєї істинної, духовної природи, свого призначення в світі до чого людину закликає християнська мораль. Надзвичайно продуктивним методом формування духовно-інтелектуальної особистості вважається метод діалогу, пошуку істини. Акумулятором духовності виступають релігія, наука, мораль, мистецтво, педагогіка. Суспільство має забезпечити широкий спектр вибору свободи, волі людини через культурно-освітні, наукові та інші заклади.

Пізнання людиною самої себе, таємниць свого життя – один із її духовних пошуків, що сягає в глибину століть. Потрібно допомогти дитині пізнаючи світ, пізнати себе як людину і сприяти тому, щоб вона була суб'єктом життєтворчості. Навчити мистецтву життя, бути конкурентноспроможним в сучасному світі, оволодіти культурою життя. Потрібно ставити собі за мету розвивати особистість, розумові здібності, творчі вміння самостійно здобувати знання, логічно мислити. Створення ситуації успіху є умовою для самореалізації кожної особистості. Учитель має бути духовним наставником у пошуку істини, добра і краси, взірцем розсудливості в особистому і громадському житті.

У наш час наша самооцінка робиться з точки зору внутрішнього світу та єдності внутрішнього та зовнішнього світу.

Енергія творчості живиться з джерела, яке міститься в таємній глибині духу, поза чуттєвим буттям та пов'язаними з ним структурами досвіду. Завдяки духовності людини суб'єкт стає здатним до таких особистісних проявів як:

1. Подолання стереотипів та продукування оригінальних ідей, передумови семантичних зв'язків та трансмутації знань та досвіду.
2. Руйнування ізоморфізму свідомості буття, тобто розвитку свободи життєдіяльності.
3. До автономної неконформістської незалежної від групи поведінки: посилюється здатність до позазалежності і, відповідно, знижується сугестивність, навіюваність психіки.
4. До вироблення широких узагальнених поглядів на світ, які долають вузькоемпіричний рівень оцінок: мислення стає більш системним, здатним до перспективного бачення та передбачення, планування та ціленакладання.
5. До надситуативної поведінки, яка орієнтована на найвищі цінності, долає вузькопрагматичні інтереси.
6. До неутилітарної мотивації.
7. До моральних вчинків, тобто таких, коли моральний вибір здійснюється за вільним внутрішнім переконанням, а не визначається зовнішніми детермінантами, соціальним конформізмом.

У цьому контексті велике занепокоєння викликають процеси, що відбуваються в усьому світі. Всеохоплююча перетворювальна діяльність людини в сучасну епоху, її негативні безпосередні й більш віддалені соціальні наслідки актуалізують відповідальність

усіх людей за збереження природи, її багатства. Останні глобальні прояви тероризму, антицивілізаційні рухи в масштабах усієї людської спільноти, тенденції все більш значнішої поляризації на багатих і бідних у контексті розвитку глобальних процесів ще більше актуалізують проблеми світоглядних аспектів моральності духовності всього людства і кожної окремої людини.

У таких умовах визначення духовності як провідної характеристики людини, її духовних пріоритетів, обґрунтування системи цінностей, що мають лягти в основу життя дитини, виступають на передній план усього процесу її соціалізації.

На нашу думку, система цінностей – це результат духовної роботи суспільства; це діюча сторона суспільної свідомості, взятої в єдності всіх її форм. Вона певним чином пронизує форми суспільної свідомості загалом, об'єднуючи певні інтереси різними ідейними, моральними та естетичними засобами, і стає важливим джерелом безпосередніх мотивів поведінки, стимулів людської діяльності. Вважаємо, що один із першочергових чинників, які формують духовність особистості, – виступають релігійні цінності. Саме вони у житті соціуму постають соціально значимими орієнтирами для індивіда, певною системою координат його життєдіяльності. Знання рівня сформованості духовних цінностей особистості, їхня ієрархія – це ключ до виховання особистості.

Серед розмаїття цінностей, що виробило людство за період свого існування, дослідники виокремлюють узагальнені, головні, так звані базові цінності суспільства. Можна розрізнити такі базові цінності (від найнижчої до найвищої).

Орієнтація на Достаток. Для самозбереження, продовження роду і збереження людського виду кожен член суспільства має, відповідно, їсти, одягатися, мати житло, родину тощо. Ця категорія регламентує, здебільшого, виробничу і споживчу діяльність членів суспільства, їхню можливість мати ті чи інші ресурси, їхні права та обов'язки. Близькою за змістом цінністю є *орієнтація на Свободу*, що дає змогу діяти відповідно до власного волевиявлення, що не обумовлене зовнішніми чинниками і спрямоване на максимально можливе задоволення, насамперед, природних потреб.

Орієнтація на Справедливість. Це категорія, що відображає існуючий (чи неіснуючий) стан речей як належний, відповідний сутності і правам людини, чи навпаки, як такий, що суперечить їм, отже, повинен бути усунутий. Справедливість оцінює співвідношення явищ з погляду розподілу благ між людьми, зокрема співвідношення ролі окремих людей (спільнот) у житті суспільства та їхнього соціального стану.

Орієнтація на Добро. Це цінність, що регламентує поведінку членів суспільства, їхні взаємини, проте не так жорстко і формально, як категорії справедливості і рівності, а користаючись для вираження таким інструментом, як суспільна думка і соціальні санкції, визначаючи свої принципи в категорії «добро» і «зло».

Орієнтація на Красу. Це категорія дещо вищого порядку. Вона регламентує не стільки поведінку членів суспільства і їхні взаємини, скільки їхнє ставлення до життя і навколишнього світу, роблячи це за допомогою понять про прекрасне і потворне. Категорія краси, на відміну від категорії добра, що регламентує тільки поведінку людини, залишає їй великі можливості для самовираження, зберігаючи в той же час її орієнтацію на цілі і завдання, що є значимими для суспільства.

Найвищою у цій послідовності є *орієнтація на Істину*. Це вища суспільна та індивідуальна цінність. Вона настільки абстрактна, що не має безпосереднього відношення до поведінки і діяльності, а регламентує здебільшого пізнавальну сферу, здатність людини до мислення та інтуїтивного розуміння, а також підтримує і закріплює інші цінності за допомогою Віри і Знання.

Вважаємо, що один із першочергових чинників, які формують духовність особистості, – виступають релігійні цінності. Саме вони у житті соціуму постають соціально значимими орієнтирами для індивіда, певною системою координат його життєдіяльності. Отже, проблема виникнення та функціонування у соціумі цінностей, механізм їхньої реалізації завжди були у центрі філософських пошуків. Цю тему, в тому чи іншому контексті, розглядали Платон, Арістотель, І. Кант, Г.Лотц, Г. Ріккерт, В. Віндельбанд, М.Шелер та інші. Значний внесок у розвиток цього питання зробили українські вчені: С. Д. Максименко, М. Й. Боришевський, В. П. Москалець, М. В. Савчин, Н. І. Жигайло тощо.

Релігійні цінності як важливий чинник духовного розвитку особистості. Одним з основних чинників, які спонукають людину до певних видів діяльності, виступають релігійні цінності. Це пояснюється тим, що вони у житті соціуму постають соціально значимими орієнтирами для індивіда, певною системою координат його життєдіяльності. Через це, проблема виникнення та функціонування у соціумі цінностей, механізм їх реалізації, завжди були у центрі філософських пошуків. Ця тема, в тому чи іншому контексті, розглядалася Платоном, Аристотелем, І. Кантом, Г. Лотцем, Г. Ріккертом, В. Віндельбандом, М. Шелером тощо. Варто зазначити, що у загальній системі цінностей людства, значне місце займають релігійні цінності. Впродовж значного періоду в історії людства вони ототожнювалися із загальнолюдськими цінностями або поставали структуроутворюючим чинником означеної системи. Релігійні цінності зумовлюються сакральним, котре постає унікальним і універсальним феноменом. В онтологічному плані його не можна віднести до сфери надприродного та до певної історичної форми релігії. Релігієзнавчі дослідження показують, що із сакральним явищем віруюча людина вже зіткнулась у первісних віруваннях. Про священне люди почали розмірковувати, вірогідно, з того самого часу, коли вони взагалі навчилися тільки мислити. Існує воно і в сучасних монотеїстичних релігіях, в яких Бог являється як найвища цінність, і має статус основоположного принципу буття.

Висновки. Основні результати дослідження є такі: здійснено психологічний теоретико-методологічний аналіз проблеми духовного становлення особистості. Виокремлені концептуальні засади дають змогу нам визначити становлення духовності особистості в термінах процесу переходу до нової ідентичності особистості. Вихідною суперечністю процесу розвитку духовності особистості є суперечність між генеруванням нових засад особистості (витоків до нової ідентичності) та труднощами їхньої інтеграції в образ Я, відповідний за своїм змістом релігійній самосвідомості.

З'ясовано психологічну сутність поняття духовності особистості. Зазначено, що основу духовного становлення особистості становить система ставлень. Ставлення особистості в період юності до духовних цінностей набувають якісно нового за самостійністю характеру осмислення. Визначено, що духовність відповідає такому рівню особистісного саморегулювання, коли метою довільної поведінки людини є не так зовнішній успіх, як перетворення її потенційних сутнісних сил в актуальні співвідносно зі ствердженням абсолютного добра. За такого саморегулювання особистість здобуває можливість не обмежуватися діяльністю за певними стандартами в повторенні засвоєного алгоритму дій у стереотипних умовах, а свідомо актуалізувати свій потенціал заради інших.

Досліджено процесуальний аспект духовного становлення особистості в контексті проблематики вдосконалення її в період юності. Зазначено, що духовне становлення особистості передбачає розвиток здатності людини створювати і послідовно втілювати в життя власну програму вдосконалення. Духовність особистості студента – випускника ЗВО – проявляється у його готовності до самореалізації.

Список використаної літератури

1. Балл Г. О. Психологія і духовність / Упоряд.: Г. Балл, Р. Трач // Гуманістична психологія. 2005. 279 с.
2. Боришевський М. Й. Національна самосвідомість у громадянському становленні особистості / М. Й. Боришевський. К. : 2000. 76 с.
3. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості громадянина / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. 1997. № 1.
4. Варій М.Й. Психологія особистості : Навч. посібник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
5. Васянович Г. П. Морально-правова відповідальність : теоретико-методологічний аспект : монографія / Г. П. Васянович. Львів : Ліга-Прес, 2000. 232 с.
6. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навчально-методичний посібник / Г. П. Васянович. Львів, „Норма”, 2005. 344 с.
7. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків / Г. Ващенко. Львів : КАМУЛА, 2006. 278 с.
8. Вдович С. М. Мова як засіб морально-етичного виховання особистості. Теоретико-методичні засади викладання предметів гуманітарного циклу в професійно-технічних навчальних закладах : Монографія / За ред. Г. П. Васяновича. Львів : Українські технології, 2003. С. 132–146.
9. Жигайло Н. І. Психологія духовного становлення особистості майбутнього фахівця : монографія / Н. І. Жигайло. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008 336 с.
10. Жигайло Н. І. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. Львів : «Новий Світ-2000», 2007. 256 с.
11. Жигайло Н. І. Соціально-економічна діагностика : навчальний посібник / Н. І. Жигайло. Львів : «Новий Світ-2000», 2008. 188 с.
12. Жигайло Н. І. Навчальний посібник «Когнітивна психологія» : навч. посібник / уклад. Н. І. Жигайло, О. В. Шевяков, Я. А. Славська. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. 296 с.
13. Киричук В. О. Психолого-педагогічна діагностика розвитку учнів та колективу школи / В. О. Киричук. К., 1998. 106 с.
14. Климишин І. Наука і релігія : протистояння чи взаємодоповнення? І. Климишин. Івано-Франківськ, 1991.
15. Клименко В. В. Психологія творчості : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / В. В. Клименко ; М-во освіти і науки України, Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». К. : Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.
16. Максименко С. Д. Загальна психологія : підручник / [за заг. ред. Максименко С. Д.] / С. Д. Максименко. Вінниця : Нова книга, 2004. 704 с.
17. Максименко С. Д. Експериментальна психологія : підруч. для студентів / С. Д. Максименко, Е. Л. Носенко. К. : Центр учбової літератури, 2008. 360 с.
18. Максименко С. Д. Психологія особистості : підруч. для студентів вищих навч. закладів / С. Д. Максименко, К.С. Максименко, М.В. Папуча. К. : КММ, 2007. 296 с.
19. Максименко С.Д. Експериментальна психологія / С. Д. Максименко. Київ : ЦУЛ, 2008.
20. Максименко С.Д. Основи психології. Основи педагогіки / С. Д. Максименко. Вінниця : Нова книга.
21. Максименко С. Д. Актуальні питання психологічного обґрунтування заходів пропаганди здорового способу життя серед підлітків і юнаків. *Практ. психологія та соц. робота*. 2006. № 11. С. 1–3. Бібліогр. : 12 назв.
22. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості : наук. моногр. К. : КММ, 2006. 255 с. Бібліогр. : с. 246–255 (339 назв).

23. Моргун В. Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Видавничий Дім «Слово», 2009. 464 с.
24. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.
25. Москалець В. П. Психологія релігії : посібник. К. : Академвидав, 2004. 240 с.
26. Москаленко В. В. Проблема виховання в контексті соціалізації особистості. *Соціальна психологія*. 2005. № 2 (10). С. 3–17.
27. Москалець В. Лад українська національна ідея / В. Москалець, С. Сворак // Освіта і управління. Київ, 2008. Т. 11, N N 2/3. С. 11–19.
28. Москалець В. П. Особливості використання методу проективного тематичного малюнка в роботі перинатального психолога при підготовці вагітних до пологів / В. П. Москалець, М. Б. Гасюк, О. Ю. Ішук // Практична психологія та соціальна робота. Київ, 2007, N 12. С. 38–44.
29. Москалець В. П. Психологія релігії : посібник / В. П. Москалець. К. : Академвидав, 2004. 240 с.
30. Савчин М. В. Віра в Бога як духовний стан людини. *Психологія і суспільство*. 2009. № 2 (36). С. 54–59.
31. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. К. : Академвидав, 2005. 360 с.
32. Савчин М. В. Загальна психологія. Ч. 1. Дрогобич : Б.В, 1998. 164 с.
33. Савчин М. В. Соціальна психологія. Дрогобич : Відродження, 1998. 208 с.
34. Савчин М. В. Педагогічна психологія : навч. посіб. К. : Академвидав, 2007. 422 с.
35. Савчин М. В. Духовний потенціал людини : монографія. Івано-Франківськ, 2001. 202 с.

PSYCHOLOGY OF SPIRITUAL FORMATION OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Nataliya Zhyhaylo

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine, 79000
e-mail: nataliya.zhyhaylo@lmu.edu.ua*

Mykhailo Tymbaliuk

*Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Social Policy and Protection of Veterans' Rights,
5, Mykhaila Hrushevskoho str., Kyiv, Ukraine, 01008
e-mail: tsmmwww@gmail.com*

The article is devoted to the study of the psychology of the spiritual formation of students of higher education institutions.

In the article, a psychological theoretical-methodological analysis of the problem of the spiritual formation of the personality is carried out. The identified conceptual principles allow us to determine the formation of the individual's spirituality in terms of the process of transition to a new personal identity. The initial contradiction in the process of development of the spirituality of the individual is the contradiction between the generation of new foundations of the personality (origins to a new identity) and the difficulties of their integration into the self-image corresponding in its content to religious self-consciousness.

The psychological essence of the concept of the spirituality of an individual has been clarified. It is noted that the basis of the spiritual formation of the individual is the system of attitudes. The attitude of the individual in the period of youth to spiritual values acquires a qualitatively new, independent nature of understanding. It was determined that spirituality corresponds to such a level of personal self-regulation, when the goal of a person's arbitrary behavior is not so much external success as the transformation

of his potential essential forces into actual ones in relation to the affirmation of absolute good. With such self-regulation, a person gains the opportunity not to limit himself to activities according to certain standards in repeating the learned algorithm of actions in stereotypical conditions, but to consciously actualize his potential for the sake of others.

The procedural aspect of the spiritual formation of the personality in the context of the problems of its improvement in the period of youth is studied. It is noted that the spiritual formation of a person involves the development of a person's ability to create and consistently implement his own improvement program. The spirituality of a student's personality – a graduate of the ZVO – is manifested in his readiness for self-realization.

Key words: spirituality, spiritual formation, student youth, spiritual values, institution of the higher world, formation, formation, development.